Kilenczedik évfolyam. 211-ik szám. Kolozsvártt. 1879. kedd szeptember 16.

A „KELET“ előfizetési dija:
Vidékre postán vagy helyben házhoz hordva
Egész évre . . . . . 16 frt.
Félévre . . . . . 8 „
Negyedévre . . . . . 4 „
Egy hóra helyben . . . . . 1 frt 50 kr.
Egyes szám ára 7 kr.

Megjelenik a „Kelet“ minnennap, az ünnepeket követő napok kivételével.

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

Hirdetési dijak.
Hatszor hasábozott gármond sor vagy annak tere 6 kr. Bélyegdij minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknél külön kedvezményt is nyujt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:
Bécsben: Orpelik Alajos Stadt Stubenbastei Nr. 2. (Eckhaus der Wollzeile 36.) Haasenstein et Volgler (Vallfisch gasse 10.) Rud. Mosse Publicistische Bureau Budapesten Haasenstein és Vogler hirdetés közv. irodája. Goldberge A. V. hirdetések felvételi irod. Budapesten Szervitatér 5. sz.

Nyilttéri czikkek
gármond sora után 25 kr. fizetendő.

Szerkesztői szállás:
Főtér 4-ik szám, hová a lap szellemi részét illető közlemények czimzendők.

AZ ÉRTÉKESEBB CZIKKEK DIJAZTATNAK.
Kéziratok nem adatnak vissza.

Kiadó-hivatal:
Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

Emlékirat

a brassói iparkamarához.

Gr. Schweinitz Gyula kamarai tagtól.

VII.

Mindaz, amit a szövészetről mondtam, áll a fonásról. Belföldi munkásaink nem tanulhatják meg itt nálunk a gyapotszövést; pedig hát gyapotárukban legnagyobb a kereskedelmünk s azt jövőre még az is emelni fogja, hogy a gyapot beszerzése a Suez-csatornán át tetemesen meg lesz könnyitve, következőleg az az itteni szövőiparra sókkal olcsóbb lesz, mint az ország távolabb részeiben.

A szövőiparnak épen olyan tág mezeje van, mint a fonásnak; keztyü, függöny, ágy- és asztaltakaró, alsónadrág, harisnya, blouse stb. előállitása mind ez ipar köréhez tartozik. Mindezeket nálunk haszonnal lehetne gyártani és piaczra vinni.

IX. Tekintettel arra, hogy az erdélyi részek export-kereskedelme főkép a Keletre van utalva; hogy a brassói iparkamara kerületében van a műiparnak is jövője; hogy Brassó egy nagy területnek kereskedelmi emporiuma, hol már most jelentékeny iparral találkozunk; tekintettel arra, hogy a brassói iparos egylet alapszabályai 14. §-ában azt a feladatot tűzte ki maga elé, hogy iparmuzeumot állit, eszközei azonban aligha elégségesek e czél elérésére; tekintettel arra, hogy egy iparmuzeum nemcsak Brassónak, hanem egész környékének iparára és műiparára nézve elengedhetlenül szükséges, különösen azért, mert az itteni s illetőleg az erdélyi kiviteli iparnak szüksége van mindazoknak az áruczikkeknek mintáira, mely áruczikkek a keleti kereskedelmi piaczokra szánvák, ennélfogva tehát az antique és renaissance-styl ismeretére épen úgy mint a keletire szükségünk van; tekintettel arra, hogy a mindennapi használatra szánt ugyanaz a tárgy, — legyen az bár egy butor, edény — épen ugy lehet durva, idomtalan, izléstelen, mint finom, szép és izletes, pedig meglehet ugyanannyi költség vagy fáradság fordittatott előállitására, ámde azáltal, hogy ilyes tárgy előállitásánál fejlett szépérzék munkált közre, a látszólag jelentéktelen tárgy is állandó, sőt századokig fennmaradó belbecset nyer, általában pedig az emberi munka minden productuma tulajdonképen csak a szép alak által nyeri meg tartós belbecsét, mire nézve ékesszóló példák régi aranymiveseink ma is becses munkái, melyekkel még egykori fazekasaink gyártmányait is egy szinvonalra helyezhetjük: mindezeket tekintetbe véve, a következő inditványokat vagyok bátor tenni:

1) A t. iparkamara hivja föl Brasső városát, hogy állitson föl a déli erdélyi részek számára egy iparmuzeumot s annak föláll ítására, fenntartására s gyarapitására szavazzon meg bizonyos évi összeget.

2) Ugyane czélra szavazzon meg bizonyos évi összeget a t. kamara is.

3) A felállitandó iparmuzeum helyeztessék egy bizottság felügyelete alá, mely egy elnökből, egy alelnökből, hat tagból, egy titkárból, egy pénztárnokból s egy muzeumi őrből állana; e bizottság a muzeum ügyeit az adott felhatalmazás és a szavazattöbbséggel hozandó határozatok alapján saját belátása szerint kezelné, saját ügyvitellel birna s a városi tanácsnak számadással és felelősséggel tartoznék.

4) Az itteni iparosegyletet is föl kellene szólitni ez iparmuzeum felállitásához és fentartásához bizonyos összeggel hozzájárulni.

5) Mihelytt a muzeum felállitása kimondatnék, a t. iparkamarának azonnal a kereskedelmi miniszteriumhoz kellene folyamodnia, hogy az állam is járuljon hozzá ez iparmuzeum költségeihez, a kérelem indokolásában azt is hangsulyozván, hogy e muzeum a vidék ipari érdekeit is szolgálná.

6) Végre föl kellene szólitni a kamara területén fekvő megyéket és városokat, hogy hasonlókép járuljanak hozzá ez iparmuzeum felállitásához és fentartásához vagy évenkint, vagy egyszer-mindenkorra megszavazandó pénzösszeggel.

Minthogy pedig e tárgyban a t. iparkamarának csak inkább ösztönzőleg kell munkálkodnia annál inkább, mert a dolog sokkal üdvösebb, semhogy hosszas előleges tanácskozásokra volna szükség: ennélfogva bátor vagyok a t. kamara elnökségét felhivni, hogy a javaslathoz képest a szükséges előzetes lépéseket megtenni s azután az eredményről a kamarának jelentést tenni méltóztassék.

X. Evel kapcsolatban fölkérem a t. kamarát az itteni iparos-egyletnél oda hatni, hogy az egylet alapszabályai a változott viszonyoknak megfelelően alakittassanak át, az iparos-egyleti olvasókör csak mint mellékes intézmény szerveztessék át s hogy az iparosegylet rendezzen az egész környék számára állandó iparkiállitást a végett, hogy a vevő mindig megtalálja az itteni gyártmányok s készitmények mustráit s a környék is vonassék mind inkább és inkább Brassóba. Az állami subventiót ez állandó kiállitás részére is ki kellene eszközölni.

A kolozsvári m. kir. tudomány-egyetem

ujonnan választott Rectora

Dr. Brassai Sámuel

székfoglaló beszéde

f. hó 11-én tartott megnyitási ünnepélyen.

(Folytatás.)

A mi a jogi kartudományokat illeti, itt legelsőben is a Romai jog vonja magára figyelmünket. Azt hiszem nem fognak szakértő tanártársaim kinevetni, ha kimondom, hogy a Romai jog maga az Institutiokban, Pandectában és Digestában megjegeczedett és igy kétségtelenül megállapodott tudomány, melynek fejlesztéséről nincs szó. A másik oldalát az ügynek a Római jog magyarázatai teszik; de ezek éppen ugy nem alkotnak külön tudomány egészet, mint a classicusokra irt commentariusok és igy planta nem levén, öntözni, növelni sincs mit. Szereztek ugyan a római jogmagyarázók közt némelyek másoknál jelesebb, fényesebb nevet, de ezek közzül hozzánk laicusokig csak a Savigny hire érkezett s ez az egy név, melyet némiképpen a haladás eszméjével kapcsolatba hozhatni. Az újabb kor positiv törvényei, ezeknek rendszeres vagy történelmi rendü gyüjteményei, a különbféle codexek, corpus iurisok hasonlóképp megcsontosodott, akár jegeczedett tudomány egyének, melyeket a tanár inkább vagy kevésbé sikeresen tanithat, de fejlesztésökre nincs sem alkalma, se módja.

A maradás után keressünk már egy kicsiny haladást is. Létez a németeknél egy bizonyos valami, a mit ők „Rechtswissenschaft“-nak neveznek; de ezt a valamit jórendin csak a neve tartja öszsze és inkább kellene csak Encyclopädiának mondani és oly, részint alig coordinált, különböző tárgyak halmaza, hogy az egésznek, mint egy épségés tudománynak fejlését és fejlesztését emlegetni hiu beszéd volna. Részeiben igen is lehet, sőt szükség is van reá. Csakhogy itt még egyéb bajok vannak. A természetjogban, a nemzetgazdaságtanban a büntető jog elméletében hiányzik a *δως που στω*, a ki tovább akarná vinni őket, hogy birja, kellene hová vesse meg a lábát. De oly eltérő, gyakran homlokegyenest ellenkező elvekre, elméletekre, nézetekre talál, hogy a választás csaknem lehetetlen s megalapitásuk oly kevéssé szilárd, hogy biztos támaszt nem nyujtanak. E szerint a fejlesztő csak oly formán itélheti meg a haladását, mint a hajós, a melyik a logját kiveti s ennek reménylett mozdulatlan helyzetpontjától méri a távolságot. — Van olyan része is ama tudomány-halmaznak, melyet nem tovább épiteni, hanem összeállitni kell, s a mely mostani állapotában a kinyalatlan medvebocshoz hasonlit, milyen különösen a nemzetközi jog. Az államtanról nem szólok, mert a politikát azok tanulják legkevesebben és legkevésbbé a kik csinálják, u. m. a nemzet kormányzói és kül- és belképviselői, a diplomaták és országgyülési tagok. A pénzügytan pedig oly technikalitások halmaza, melyben, ha tudomány, a legkevésb ügyet vetnek a fő elvére; holott ezt már Tiberius császár kimondta örök igazságu emlékezetes szavaiban, hogy „a jó pásztor nyirja és nem nyúzza a nyáját.“*) De eleget beszéltem már olyakról a mikhez nem tudok. Átlépek más tárgyra, melyhez ha lehet még kevesebbet tudok; de hát hiába, az a rendszer! A ki elhúzta a rőfőt, húzza el az araszt is! Ha hát belévágtam, folytatom.

II.

Nem palástolom el merészségemet, hogy én az ugynevezett orvostudományt (Medicinische Wissenschaft) szervies egésznek nem tarthatom és ennélfogva csak a beléje foglalt rovatekról szólhatok. Legnagyobb részök gyakorlati, kisebb az elméleti, és jórendin lehetne „mesterség“ és „tudomány“ nevezetekkel különböztetni. A gyakorlatiakról laicus is kimondhatja, hogy a fejlésnek és fejlesztésnek bő alkalma van, s tág mezeje nyilik bennök és valóban a haladásnak, kivált a külbajok orvoslásában, fényes, bámulatos példáit tapasztalhatni koronkint. A gyakorlatiakról az elméletiekre átmenetet képez**) a boncztan két ága, melyek közt egy nevezetes különbség mutatkozik. Az ép állati test anatomiája, legalább annyiban a mennyiben az orvostudománynak tehet szolgálatot, annyira kivan, korunk hatalmas fegyverének, a nagyitónak is, segélyével kutatva, hogy — ott biz' a felfedezésekre, az ujdonságra, a tudomány fejlesztésére kevés a biztató kilátás. Ha valaki állitásommal szembe az agyvelő s általában az idegek körüli vizsgálatokra mutatna, melyek igen is ernyedetlenül folytattatnak napjainkban; csak azt felelném reá, hogy azok most már nem alkatát, hanem viszonyait, nem ugyszólva topographiáját és természetrajzát, hanem működését és az elme jelenségeivel való szorcs kapcsolatát tárgyalják és igy nem a tulajdonképpi boncztant, hanem a physiologiát szaporitják új szakaszokkal. Ellenben a pathelogica anatomia még mindig hálás mező — már t. i. annak a ki szántja — és a lesz sokáig; mert hiszem már Seneca irta, hogy, innumerabiles esse morbos miraris, coquos numera. E különbsége mellett azonban egyezik a két boncztan abban, hogy — megint laicus véleményem szerint a legderekasabb két oszlopa a gyógyitás mesterségének vagy, ha ugy tetszik, tudományának. És még is, szomoru tapasztalás, hogy nagy, lehetne mondani, igen nagy része a gyakorló orvosoknak igen felületes vagy épen hiányos ismeretét birja tanusitni a boncztannak. Egyik bizonysága a posteriori az, hogy törések és ficzamodások számos eseteiben egy-egy falusi, iskolátlan praktikus, ugynevezett naturalista több és biztosabb sikerrel hajtja végre a gyógyitást, mint nem egy okleveles orvos. És emez — mi szintoly sajnos — nem hogy tanulna tőle vagy igyekeznék pótolni tudománya hiányait, hanem hivatala kiváltságát megtorlásra használja fel s eltiltatja keményen a naturalistát a segélynyujtástól. Nem tekintve az ügynek erkölcsi oldalát, csak azt a kérdést terjesztem jurista collegáim elé, hogy szorosan véve teremt vagy ád-e a diploma egyedárusi jogot?

Nem kontárkodom, t. t. t. több vegyes rovat feszegetésével, csak legvégül a határozottan elméleti tanulmányról, a pathologiáról koczkáztatok véleményt. Az bezzeg nemcsak megszenvedi, hanem fennszóval követeli a fejlesztést, újitást, tovább vitelt vagy bármi névvel nevezendő tökélyesitést, Mert biz a mostani állapotában a Pope adomáját juttatja eszembe. Neki t. i. az Angliában éktelen káromkodásnak tartott „god damn“ helyett az az euphemisticus szavajárása volt: „God beter me!“ (az Isten javitson meg). Történék pedig, hogy egykor az utczán egy bérkocsissal összeveszvén, a vita hevében, idézett mondását használá, mire a kocsis reámereszti szemét az éktelen arczu s termetü költőre s e szavakra fakad: „Javitsa? Önt? Hiszen könnyebb volna egészen ujat csinálni!“ Igen is t. gy. én a tudományok összeségében csak a nemzetgazdaságtant ismerem, mely mint már érintettem, oly nagyon szükölködnék általánosan elvekben és megállapitott rendszerben, mint a pathologia. És e véleményt nem egyéni vakoskodásom szülte, hanem vallják, ha kissé leleplezetten is, azok a jeles és tekintélyes szerzők, kik a pathologia történelmét irják.

Ha az orvoslás ügyében a pathologia a belső titkos tanácsos — legalább annak kellene lennie, — a második elméleti tudománynak, a physiologiának is van benne bár nem oly egyenes és

*.) Boni pastor is est tondere pecut non deglubere.

**) Azaz ábrázol.

A „KELET“ TÁRCZÁJA.

A HERCZEGNŐ HAZATÉRÉSE.

REGÉNY.

Irta:

VINCENT JAKAB.

Második rész.

II.

(Folytatás.)

Elérkezve az indulás percze, gondosan biburkoltam magam álöltözetembe, s Nazlyval együtt utnak indultam. Egy s más igazitni valóért volt dajkám gyakran megy ki igy a háztól, valamelyik rabnő kiséretében. Kün egy bérkocsi várt reánk. Felültünk.

A sok habozás után végre teljesleg el voltam határozva e lépés megtételére, és mégis, most éreztem, mint vesz rajtam erőt a félelem ismét. A lázas erély bizonyos neme, mely fentartott ez annyira merész és veszélyes kimenetelre való elhatározásom s készülődésem közben, kezdett elhagyni ujból. Bámultam magamon, hogy is mertem bele fogni. De a végén is, vajjon nem túloztam-é e találkozás nagy horderejét? Lehetett-é ennek más értelmet tulajdonitni, mint a puszta szánalom érzetet? Egy percznyi találkozás lefátyolozott arczczal, a Nazly jelenlétében bizonynyal nem bir semmi oly nagy titokzatossággal. Nem beszéltem-é már vele ezelőtt is, Adilah és szolgái jelenlétében? Felvilágosittatva az őrült vállalat kivihetlenségéről, mely iránt táplált reményeit réá nézve épen én hiusitottam meg, elárulva őt, azt hittem, többé nem fog vonakodni s reá szánja magát azon egyetlen ut követésére, mely megmenthetné őt.

A kocsi megállt egy néptelen úton, a Nilus partján, hol a már ismert fehér házikó, sycamor fáktól félig beárnyalva áll. A kitűzött idő előtt érkeztem meg. Egyedül Nazly társaságában léptem be, a ház mögött levő kis elzárt kertecskébe. A nap alkonyra hajlott már, a lég oly átlátszó, az árnyak oly tisztán kivehetők voltak, hogy még a láthatár szélét nagy szürke szellem alakokként elfoglaló pyramisok körvonalait is jól meg lehetett különböztetni, csöndes, enyhe, ragyogó tiszta egü estalkony volt. Dobogó szivvel, elszorult kebellel néztem körül: e néhány percznyi várakozás egy századnak tetszett előttem. Most a kis ajtó egyszerre fölnyilt. Én el kezdtem reszketni. Zura megjelent; egy férfi jött vele. Hozzám érkezve, csaknem lábaimhoz térdelt, annyira meghajolt, hogy megcsókolja felöltőm szegélyét. Nazly és nővére néhány lépésre hátravonultak.

Vannak oly különös felindulások, melyek néha rögtönzötten, váratlanul rohanják meg az embert s a leghölcsebben előre kigondolt magatartást is egészen megváltoztatlák. El voltam készülve e találkozásra; s mégis hasztalan hivtam segitségül egész hidegvéremet, mivel rendelkezni birtam, egyetlen szót sem tudtam kiejteni. Mozdulatlanul állva ott „baurkom“-ban, intettem neki, hogy álljon fel, s vontatva ejtettem ki franciául, hogy cselédeim ne értsék meg, pár zavart mondatot. Idejövetelem indokolásául legelőbb is felemlitettem az általam felfogadott gyermek iránt tanusitott jóságát, s megköszöntem a neki tett szolgálatot, s végre felfedtem a tervet, mely éjjelre ellene készül.

— Áldom amaz elmult veszélyt, melyért kegyed ajkairól köszönetet érdemeltem ki, felelt Hasszan oly tekintettel, mely elárulta elfojtott érzelmei egész nagyságát. Büszkévé s boldoggá tesz e most fenyegető veszély, melynek kegyed szánalmát köszönhetem, mely ma ez örömöt nyujtja nekem, hogy kegyedet láthatom, mi hogy megtörténjék valaha, soha sem mertem volna reményleni.

(Folyt. köv.)

ELŐKÉPEK.

IV.

BELFAGOR.

Macchiavelli Miklóstól.

1469—1527.

(Folytatás)

Ettől számitva nem is valami sok idő mulva egész Olaszországban hire futott a nagy szerencsétlenségnek, a mely Károly király lányát érte. A papok fogásai istenért sem akartak használni s miután a király hallotta Giovanni hirét, magához kérette Florenczből. Matteo megérkezett Nápolyba s egy néhány szinből végzett szertartás után meggyógyitá a lányt. Mielőtt azonban Roderigo odább állt, igy szólt Matteohoz: „Látod, Giovanni Matteo, tökéletesen beváltottam szavam, hogy gazdaggá teszlek és igy semmi további kötelességem nincs irányodban; leszámoltunk. Meg ne próbáld tehát, hogy megint utamba kerülj! mert a mint eddig javadra valék, ép ugy fognék jövőre vesztedre lenni.“

Giovanni Matteo tehát, mint nagyon gazdag ember tért vissza Florenczbe, mert a királytól többet kapott, mint ötvenezer aranyat s más gond sem bántotta, mint, hogy miként élvezhesse vagyonát békében, anélkül, hogy tartania ne kelljen attól, hogy Roderigónak eszébe találjon jutni e csöndes élet megzavarása.

Békéjéből azonban, egyszerre csak az a hir veri föl, hogy VII. Lajos franczia király egyik leányába is bele bujt az ördög. Ez az ujság egészen kihozta Giovanni Matteot a sodrából, meggondolván e király nagy hatalmát s megemlékezvén Roderigo utolsó szavairól. És miután a franczia király semmi orvosságát nem birta lánya bajának találni, ellenben hallotta hirét Giovanni Matteo orvosi tudományának, elején csak egy egyszerü futárt küldött utána, hogy elibe idézze; de mivel Matteo valami betegségét hozta fel ürügyül, végül kénytelen volt a király a kormányt felkérni s ez aztán Matteot rákényszeritette az engedelmességre. Elment tehát nagy szepegések között Párisba, de mindenekelőtt kijelentette a királynak hogy igaz ugyan, néhány ördögöst kigyógyitott, mindazonáltal, azért még sincs az az ereje és hatalma, hogy minden ilyen beteget megorvosoljon; mert vannak olyanok is, a kiket olyan álnok teremtések nyomnak, hogy sem fenyegetés, sem varázslat, sem pedig semmi lélek semmiképen nem segithet a dolgon, — de ő, mindazonáltal, minden tőle tehetőt megteszen, esedezik azonban kegyelemért és bocsánatért, ha még sem találna sikerülni. A király pedig azt felelte nagy mérgesen, hogy ha a lányát meg nem gyógyitja, kötelet akasztat a nyakába. Giovanni Matteo e miatt nagyon elbusult, de azért mégis annyira összeszedte magát, hogy a király-kisasszonyhoz ment ott fülébe sugva alázatosan ajánlta magát Roderigónak, emlékeztette arra, a mi jót tett vele s a szivére beszélt, hogy milyen háládatlanság volna, ha ebben a szorultságában nem segitene rajta.

Roderigo pedig felelt: „Ejnye te áruló gazember, hogy lehetsz oly arczátlan, hogy megint elém kerülj? Azt hiszed soká dicsekedhetsz még, hogy segitségemmel meggazdagodtál? Majd megmutatom én neked és mindenkinek, hogy tetszésem szerint miként tudom én visszavenni ismét, a mit adtam. Innen ugyan el nem mégy, mert addig nem nyugszom, mig akasztófára nem juttatlak, kerüljön akármibe.“

Látván ebből Giovanni Matteo, hogy ezuttal a régi módon semmire sem megy, elhatározta, hogy most már másként próbál szerencsét, elrendelte, hogy az ördöngös kisasszonyt vezessék el s akkor igy szólt a királyhoz: „Sire, a mint már mondám, sokféle szellemek vannak, a melyek olyan rakonczátlanok, hogy sehogy sem lehet velök boldogulni s ez éppen a leggonoszabbak közül való. Mindazonáltal teszek még egy utolsó próbát, ha kiüzhetném. Ha sikerül, mindketten: Felséged is, meg én is elértük czélunkat; ha pedig nem: hatalmadban vagyok s rád kell biznom annak elhatározását, hogy ártatlan voltomat mennyi kegyelemre méltóztatsz érdemesiteni. Könyörgök, ugyanis, emeltess a Boldogasszony-templom előtt egy magas állványt, a melyikre elférhessen e város egész nemessége és papsága; aggattasd be ez álványt selyemmel s arany-szövetekkel, középütt pedig állittass reá oltárt. A jövő vasárnap reggel aztán vonulj föl oda fejedelmi pompában, minden papjaiddal, herczegeiddel és nemes uraiddal, ragyogó, drága ruhákat öltve, hallgass ott előbb nagy misét s azután vezettesd elő ördög-nyomta felséges lányodat. Kivánom, ezen felül, hogy a piacz egyik felén legalább husz embert állittass fel, a kik trombitákkal, kürtökkel, dobokkal, dudákkal, csengőkkel és mindenféle más hangos szerekkel legyenek ellátva s mihelyt kalapommal intek, zuditsák reá hangszereiket, kettőztetett léptekkel sietve az állvány felé. Ezek a készületek aztán, bizonyos titkos szerekkel egyetemben, remélem elég erősek lesznek amaz ördög kiüzésére.“

A király azonnal mindezt elrendelte s mikor a várt vasárnap reggel elérkezett, s a magas uraságok az állványt, a nép a piaczot tömve megtöltötte, misét mondottak, az ördög-nyomta kisasszonyt az állványra vezették, nyomában két püspök s egy csomó előkelő uraság.

Midőn Roderigo meglátta a nagy néptömeget, egészen elcsodálkozott s igy szólt magában: „Vajon mit akar velem az a nyomorult tátott száju paraszt tenni? Azt hiszi talán, hogy e fény által megrémit! Hát nem tudja, hogy én hozzá vagyok szokva az ég pompájának és a pokol rette-

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundația pentru Școală - BCU Cluj-Napoca.

közetlen tanácsadó szava. Hogy ebben a fejlesztésnek szélére és hosszára tág pálya van nyitva, ismeretes dolog. Csakhogy tovább vitelében furcsa eljárást követ a physiologusok nagy — ez idő szerint mondhatni legnagyobb része. — Daczára ugyanis „Élettan“ (Biologia) nevének, éppen az életerőt akarják kiküszöbölni belőle s a tudomány tökélyesedését abban keresik, hogy minden élettényt a physikából és kimiából ismert — igazabban, sejtett — erőkből iparkodnak kimagyarázni. Természetesen, mondják, mert miután legelőbb Grove s tudtomra legutóbb pater Secchi a természeti erők egységét és egymássá változását kimutatták, a physiologusoknak is kellett követni ezt a következésekben oly gazdag, idves irányt. Helyesen! csakhogy van egy kis különbség a dologban. Midőn t. i. a nevezett tudósok kimutatják, hogy pl. az electricitas átváltozik meleggé és megforditva, nem tagadják a létét sem az electricitasnak ,sem a melegnek; holott a physiologusok merőben tagadják az életerőt, de oly eset kimutatásával, melyben, teszem, egy kimiai processus életté átváltoznék, még eddig adósok. Ne tessék félni, nem tévedek én materialistico — polemicus episode-okra; csupán annyit jegyzek meg, hogy az a kiküszöbölés egyes egyedül a „kézzelfoghatóság“ szintoly népszerű mint homályos alapján nyugszik. Én pedig nem félek ellenmondástól, midőn azt állitom, hogy attractio vagy affinitas szintoly kevéssé „kézzelfogható“ eszmék, mint az „életerő.“

III.

Átmegyek már más tudományok elésorolására, melyeket illetőleg éretlen, elfogult vagy merész szóval: eretnek itéleteim remélhetőleg nem fognak annyi fejcsóválást okozni. Hogy min alapszik e reményem, felestegesnek tartom a fejtegetését.

Azt se teszem kérdésbe, vajon tudomány-é a historia? Mert hiszen az, már azzal, hogy a krónikától megkülönböztetjük, el van döntve. Megállapitotta már Aristoteles, hogy oly ismeretek sora, melyek, okok és következmények szerepét játszák; voltaképpi tudomány s aligha kétségbe vonta valaki azt az itéletet — Buckle-ig, a ki persze mint úttörő minden más irott történelmet a maga saját kisértményén kivül, „nem tudomány“-nak nyilvánitott. Én az ő elvető itéletét neki és servum pecusainak hagyván, ki merem mondani nem csak azt, hogy tudomány a történelem, hamár csupán annál fogva is, hogy régi forrásai kimeritetlenek s ujak folytonosan fakadnak, a fejlesztésre, tovább vitelre, szóval a researchra kitűnően alkalmas.

Hasonlót mondhatok a földrajzról is, mely név alatt azonban nem azt az indigesta molest, különnemű tagokból kötött csomagot értem, melyben „mathematica, physica és politica geographiát“ szoktak megkülönböztetni. Szerintem csak a középső az önálló egységes tudomány. — A mathematica geographia egy fejezete a csillagászatnak, a politica g. pedig oly statistica, melybe physico-geographiai részletek vannak békeverve. Az igy körülhatárzott tudomány a belé foglalt meteorologiával és a magát önálló tudománnyá emancipált geologiával együtt világos, hogy a természettudományok rovatába tartozik és csodálkozni lehet, miképp tévedhetett a tanszéke a philosophico-philologico-historica facultasba; holott még a közönséges értelemben vett földrajz is két ágánál fogva egészen s a harmadikat tekintve, félig a mathematico-physikai karban kellene, sőt, ha az egyetemrendezés élő és haladó intézmény, kell hogy helyet foglaljon.

A mi a statistikát illeti, ez nem csak haladó valami, hanem maga a haladás, melyben az állandóságnak, neve ellenére, még csak árnyéka sincs. Valódi typusa a Heraclitus örökös folyamának: *Κινεῖται καὶ ῥεῖ τα πάντα.* És éppen ezért nevezém „valami“-nek és nem „tan“-nak vagy „tudomány“-nak Aristotelestől féltemben, a ki azt állitja, hogy a „folyóknak nincs tudománya. Hanem hát akár mi legyen, hadd maradjon a történelem mellett mint segéde. A többi segédei közzül a kortantól már megmondtam a véleményemet; a numismatica, diplomatica és heraldica mint tudományok szintugy bevégezetteknek tekinthetők, és csak alkalmazásaikban hozhatnak újat. Az anthropologia s egyik ágazata az ethnographia pedig egyetemünknél nem született még meg. Bajos is lenne rendszerezni, mert ezek, valamint az archeologia is oly pseudo egészek, melyeket csak nevök s az ebből kihozható egy-egy jellemvonás tart össze és egy általános anthropologia, egy az egész földre kiterjedő és minden oldalu ethnographia, egy mindent felölelő archaeologia, mint könyvek, a tudományos irodalomban, még encyclopaedia avagy szótár alakban sem léteznek, mi több, az az egy fogalomjegy mely mindeniköket jellemzi, egymástól megkülönböztetni birja ugyan, de nem ám a rokon tudományoktól. Az anthropologiát az, hogy ember a tárgya, nem különiti el a medicinától, sem a philosophiától. Az ethnographiát az, hogy a nemzetek különbsége és genealogiája a feladata, a legszorosabb kapcsolatban tartja a nyelvészettel. Az archaeologia a régiséget tárgyalja, de csak ennél fogva nem választhatni el a történelemtől, azonkivül az aestheticával is belső és külső viszonyban áll és a geologia nem egyéb mint földünk archaeologiája. Hanem hogy mindnyájok kitűnően haladó tudomány, nem szenved kétséget.

(Folytatás köv.)

— Gorcsakoff lemondásával és annak utódjával foglalkoznak most a szentpétervári diplomatiai és politikai körök. Egy olasz lap az uj orosz külügyér legmagasb állásu egyének neveivel hozza összefüggésbe. Az orosz lap — a Ruskije Pravda — igy ir: „Első sorban az uralkodó ház két tagjának kineveztetéséről beszélnek. A trónörökös ugyanis a gárda és a szentpétervári katonai kerület főparancsnokává és Wladimir nagyherczeg a katonai tanintézetek főnökjévé neveztetnek ki. Ugyane hirek szerint Dondukoff-Korzakoff herczeg Bulgária „organisatora“ külügyminiszterré fog kineveztetni (ha Gorcsakoff csakugyan megmarad lemondási szándéka mellett.)

— Az orosz-német viszályhoz, melynek nyugtalanitó jeltege már teljesen uralni kezdi az európai közvéleményt, különféle commentárokat szolgáltatnak a német és franczia lapok; de ezek a commentárok nem sokat lenditnek az ügy éles voltán, s agg hadvezér: Moltke tábornok kiküldetése az orosz-német határok megvizsgálására fölöttébb rosz véleményt szül az orosz politikai körökben.

A magyar mérnöki- és építész-egylet Hunyadmegyében.

(Eredeti tudósitás)

A magyar mérnök-egylet tagja a Hunyadiak dicső emlékének, a v.-hunyadi várnak meglátogatását is idei vándorgyülésük programmjának egyik pontjává tevén, a kitűzött időben sept. 11-én hajnali 4 órakor Gy.-Fehérvárról külön vonatukkal Dévára érkeztek. A korai idő daczára ott várta már őket ügybuzgó alispánunk Barcsai Kálmán, Lázár Lajos országgy. képviselő, Grön főmérnök Ferboch királyi erdész több másokkal s rövid pihenő után útnak inditották a kocsik hosszú sorát Szántóhalma felé, hol az államütról a misera contribuens plebs által gondoztatott szolgabirójárási vonalra tértünk le, mely szintén elég jó karban van tartva s a gyors haladást lehetővé teszi. A rendezőség (Schwarczel Sándor és Fábián János urak) másfélórát szánt ez utra, mi ha szűken bár elégséges volt a százhúsz főnyi karaván átjutására, mert bár Brassótól fogytonfogyott a társaság, itt még mindig ilyen tekintélyes csapatott tett ki.

V.-Hunyadon a városi hatóság, erdőhivatal, Tornya szolgabiró, Balog Sándor szolgabiró és az értelmiség csatlakozott még a társasághoz, mely csoportokra oszlva fogott Steindl Imre vezetése alatt a dicsőemlékű sir-lak megtekintéséhez. 3 óráig tartott, mig kigyönyörködték vendégeink magukat a király bástyáról, királyné erkélyéről, a Nyebojczáról s a lovag-terem erkély fülkéiből kinálkozó panorámákban, megjárták a Hunyadi, Bethlen és Zolyomi által emelt s egymástól elütő jellegű várrészleteket, fájó érzéssel szemlélve az elhagyatottság szomoru jeleit. Fájdalom, a nagy költséggel eszközölt ujitások is veszendőbe mennek, ha évi tatarozásról és további építkezésről nem lesz gondoskodva, a királyné folyosójának menyezetén beszivárgó viz rombolása máris szembetűnő. De egyébként is a reconstruálás jobbadán a fedélzet stylaris helyreállításaig s a külső alak szakadásáig haladt, ellenben a belső berendezés és felszerelés munkája bizonytalan időkre lett halasztva. Mi hisszük, hogy e komoly és nagytekintélyü testület tagjai, a vár jelenlegi szánalmas alakja által meghatva, az első kedvező alkalmat megragadják V.-Hunyad érdekében s befolyásukkal, szakvéleményük sulyával, ha nem is teszik királyi kéj-laká, mire tán a territorialis viszonyok sem megfelelők, de valamely közhasznu czélra megfelelő állapotba segitik, hogy továbbra is álljon e vár, mint nemzeti önérzetünk s hazafias felbuzdulásunk állandó fokozója. Az a nagy ragaszkodás, melylyel szerb és román testvéreink a hunyadiakat magukévá vitatják, e várnak politikai jelentőségét még jobban növeli s az volna a legszerencsésebb idea, ha a kölcsönös ragaszkodás talizmánjává sikerülne valamely itt elhelyezendő philantropicus intézmény által az idők végeiglen tenni.

Lejöve a várból, Strauss vendéglőjében villásreggeli várt vendégeinkre s a mit aligha elhisz az olvasó, álló egy óráig toaszt nélkül el tudott falatozni ez a sok ember, pedig a mint Kolozsváron Brassóban kiderült, van ám sok táblabiróba oltott mérnöke a mi drága hazánknak. Nem kevéssé örvendetes volt reánk hunyadmegyeiekre tehát, kik a szó ártól megkiméltük vendégeinket, másfelől az is, hogy az oklosi (sztrigy felőli hegyoldal) bornak kitűnő minőségét alig győzték magasztalni s rögtön nagyobb mennyiség után tudakozódtak. Ujjmutatás ez a nálunk régóta vajudó pincze-egylet szükségességére, mert Oklos, Mácsó, Szakamás, Goraszáda, Gyógy, Bábolna, Solymos, nemcsak a jó Apaffy Mihály uram izlésének feleltek meg, hanem ma is nagy kelendőséget vivnának ki.

Hanem hagyjnk a nemzetgazdaságot most s kisérjük vendégeinket vissza Dévára, honnan féltizenkettőkor indult el a külön vonat Arad felé, magával vivén az egylet tagjain kivül Kanovich Aladár első erd. vasuti főfelügyelőt, Barcsay Kálmán alispánunkat, Lázár Lajos képviselőt, Grün főmérnököt s e sorok iróját is, kik nem győztük eléggé magasztalni a rendezés nagyszerűségét s őszinte elismerésünket fejezzük ki e helyen, és a részünkbe juttatott nehány kedves óráért Schwarczel és Fábián uraknak.

A Kolozsvárról már ismeretes kitűnőségek: Hieronymi államtitkár, Tolnai Lajos államvasuti főigazgató s helyettese Horváth Alajos, Steindl Imre, Országh Sándor, Wein, Gerlóczy, Ney, Körösy J., Fésüs stb. szintén együtt voltak még mind s részt vettek az aradiak által rendezett lakomán is, honnan egyenest Budapestre indult a társaság, hol sept. 12-én reggel bucsut vettek egymástól.

Igy végződött a magyar mérnök-építész-egylet első vándorgyülrse, mely kies hazánknak bizonyára sok jóakaró barátot szerzett s már ezért is éljen a rendezőség, hogy ez első fényes kisérlet székhelyévé Erdélyt tette.

Az országos m. kertészeti egyesület közgyülésének napirendje Deésen,

Oktober 20–26.

Oktober 20-án este érkezés Deésre, ismerkedési estély, 21-én d. e. közgyülés, d. u. értekezletek, este műkedvelői előadás. 22-én kirándulás a deésaknai sóbányákhoz, — este értekezletek. 23-án kirándulás a kendi-lónai uradalomba és értekezletek. 24-én kirándulás Szt.-Benedekre, — Baczára és Beszterczére s értekezletek; 25-én zárülés — és az előző napok értekezleteiből kifolyó közgyülési határozatok kihirdetése. Tanácskozás tárgyai a következők: 1. A közgyülés elnökének és titkárának megválasztása. 2. Jelentés az egyesület állapotáról. 3. Szervezési kérdések, különös tekintettel a vidéki körök — és az ügynökségek felállitására. 4. A tenyésztésbe felveendő gyümölcsfajok meghatározására és a fajok elnevezésére teendő intézkedések, tekintettel az ország vidékenkint eltérő viszonyaira. 5. A faiskolák és egyéb a kertészet körébe tartozó beszerzési források hitelességére vonatkozó intézkedések. 6. A kertiparnak minél szélesb mérvben leendő kifejtésére és jövedelmeztetésére irányzott intézkedések. 7. A kerttermények piaczra vezetésére szolgáló intézkedések. 8. Az ideiglenes igazgazgatóságnál eleve bejelentett inditványok és kérdések tárgyalása. Felkéretnek a hazai kertipar érdekeltjei, hogy az egyesülethez leendő sorakozásukat — illetőleg az alkalommal tárgyaltatni kivánt inditványaikat és kérdéseiket folyó év október 1-ső napjáig az egyesületi ideiglenes igazgatóságnál (telepe Budapest Frommer A. Herrman czég) bejelentem sziveskedjenek, hogy az igazgatóság egyrészt hű előterjesztést tehessen a közgyülésnek beható intézkedéseinek alapjául, másrészt a résztvevő kutazásáról, elszállásoláról és egyéb kényelmeiről gondoskodhassék. Lukácsi Sándor egyesületi ideig. igazgató.

Törvényszéki csarnok*).

Folyó évi sept. 12-én a helyi kir. törvényszéknél tartott végtárgyalásokon előlülő volt: Pintye; birák: Nesztor, Péterfi; kir. ügyészséget képviselte Bodor.

I. (Emberrablás). Vádlott: Lakatos Gasia, solyomtelki illetőségü czigánynő, ki folyó évi junius hó 12-én Bölkény községben lakó Golbán György házához belátogatott azon ürügy alatt, hogy orsókat adjon el. A házi gazdának csak egy öreg nénje: Golban Mária és egy 11 éves fiú gyermeke volt honn. Ez utóbbit felszólitotta vádlott nő, ha nem volna-e kedve a szomszéd községbe követni őt? s mire ez beleegyezését nyilvánitotta, magával vitte a kisdedet a szülők tudta és beleegyezése nélkül. A világtalan és koldulásból élő családatya hazaérkezvén, a mint megtudta gyermeke eltávozását, jelentést tett, s nehány nap mulva fel is találták, illetőleg önkényt ment haza a kis fiú, mert megijesztette valaki, hogy el fogják adni a komédiásoknak. Vádlott nő beösmerte a gyermek elvitelét, azt hozván fel okul, hogy várandó állapotban levén, gondoskodni akart valakiről, a ki leendő csecsemőjére felvigyázzon. Hivatkozott arra is, hogy Golbán Mária tudomással birt a tényről, sőt a gyermek anyja is beleegyezett abba, utóbbi azonban ezt határozottan tagadja. — Ügyészi képviselő terjedelmes véginditványában indokolta, hogy ez eset nem bir a büntény minősitéséhez megkivántató minden kellékkel, mert: habár bizonyitva is van, hogy vádlott nő Golbán Margeit szülői tudta és beleegyezése nélkül vitte magával, de nincs jelen a „ravaszság“ vagy „erőszak“ használata, mit a törvény a minősités feltétele gyanánt hangsulyoz. Sőt Lakatos Gasiának az az eljárása, hogy Golbán Mária szemelättára, ennek ellenzése nélkül, a gyermeket, ennek ajánlkozására magával vitte, azt a jogos következtetést engedi meg, hogy vádlott nő cselekvénye lényegével nem volt tisztában, s ez annyival is inkább feltehető, mert az értelmiség igen alanti fokán áll. — A törvényszék, az ügyészi indokok alapján vádlott nőt felmentette. Védő ügyvéd dr. Iszaku Aurél volt, kinek azonban semmi teendője se maradt az ügyészi inditvány után.

II. (Sulyos sértés). Vádlott Varga József, karai illetőségü földész, ki folyó évi junius hó 8-án összeveszett Vétán Pétrával s dulakodás közben kapával annyira megsérté fejét, hogy három hétig dologtehetetlen lett a miatt. Törvényszék, az ügyészi képviselő ajánlatára vádlottat egy havi börtönre itélte.

III. (Csalás.) Vádlott: Fekete Eustachius, szutori illetőségü volt román lelkész, s jelenleg tanitó, ki már csalás büntényért büntetve volt, s ezt megelőzőleg pedig illetéktelen esketésekért szolgabiróilag fenyittetett. Ezuttal, zutori lakos, özv. Szigethi Sándorné kárára elkövetett csalás büntényért ült a vádlottak padján, mely ténye abból áll, hogy nevezett károsnőtől négy különböző kötlevél alapján 57 frt, 60 frt, vett kölcsön, midőn azonban a kötlevelek lejártak és káros nő a kezeseket beperesitette, kitünt, hogy mindenik kötlevél hamis, kezesek és tanuk neveit vádlott hamisitotta meg. Fekete Eustachius beösmerte a tényt mentségül hozva fel szegénységét. Ügyészi képviselő vádlottra 8 havi sulyos börtön büntetést és tanitói állásától felfüggeszteni inditványozott. Törvényszék 3 havi börtön, és tanitói állása elvesztésére itélte.

Sept. 13. Elnök: Fehdenfeld, birák: Veress, Szász, ügyészi képviselő: Bodor.

I. (Lopás). Vádlott nő Palkovics Sára. A mult év nyarán mint pinczérnő (különben kétes hivatással) volt alkalmazásban Kolozsvár egyik megbélyegzett korcsmája az ugynevezett „rongyos fogadó“-ban. Idevetődött ugyanakkor egy fakészitményekkel kereskedő Simó József, majdnem telyes ittas állapotban. Vádlott nő, ki magát „grófi kisasszonynak“ adta ki, mámoros vendégétől édelgés közben összes pénzét, mintegy 38 frtot, Áron Józsefné (gazdasszonya) és Gyémánt Lottival (cseléd) egyetértve ellopta. Jelen végtárgyaláson csak 4 frt 10 kr. ellopását ösmerte be. Ügyész indokolta, hogy összetett bizonyitéknál fogva kétségen kivülivé van téve, miszerint az egész összeg ellopása, csak vádlott nőt térhelheti. Hat havi börtön-büntetést kért ellene. Törvényszék két havi sulyos börtönre itélte.

II. (Emberölés). Vádlott: Balázs Léta András, daróczi illetőségü földész. Jelen bűncselekvény rugója egy régi szerelmi viszony volt, mi vádlott és Léta Istvánné között szövődött. Mig utóbbi férjhez nem ment, másfél évig volt nála szolga, (állitólag fizetés nélkül) vádlott abban a reményben, hogy gazdasszonya kezét elnyerendi, miszerint utóbbi igéretet is tett. Azonban csalatkozott, mert másfél évi várakozás után testvére, Balázs Léta Istvánhoz ment férjhez, vádlottat hűtlenül elhagyván. Léta A. e miatti bánatában a mult hó 13-án, midőn volt kedvesével a mezőn találkozott, s ez állitólag szerelmi czélzásokat tett volna, vasvillával főbe verte, azután mellére és gyomrára oly ütéseket mért, hogy két oldalbordája betört, lépje megrepedt, tüdője sulyosan megsérült, s csakhamar elhalt. Vádlott töredelmesen ösmerte be tényét. Ügyészi képviselő vádlottra emberölési büntényért öt évi sulyos börtön-büntetést kért. Védőügyvéd Komáromi Ferencz volt, ki kijelenté, hogy az ügyészi inditvány után nem sok mondanivalója van, csupán a magánjogi kártérités részére tett kifogást, mennyiben Balázs Léta Istvánt nem tartja károsnak azért, mert feleségét megölte vádlott. Törvényszék kiegészitést rendelt.

*) Lapunk vasárnapi számából tárgyhalmaz miatt elkésett. Szerk.

Az occupatió.

Taslidza, szept. 14. Killics dandára tegnap Jabukára érkezett, itt nehány török század tisztelgéssel fogadta azt. Ma Priepoljénél a két hadoszlop, Killicsé és Obadicsé egyesült. Taslidzán előnyös táborhelyet foglaltak el, a lakosok tömegesen jöttek a táborba élelmi szerekkel, miket ott árultak. Württemberg herczeg egy század „Kellner“ gyalogságtól Glocsáig kisértetve elutazott, innét Pribojig pedig egy század vadász, a herczeg este érkezett ide. Mustafa pasa Konstantinápolyból távirati rendeletet kapott, hogy az osztrák-magyar őrizetnek mindenképen segédkezet nyujtson.

Priepoljei tábor, szept, 14. Déli 12 órakor. Tegnap Jabukán táboroztunk. A török csapatok az egész uton fel voltak állitva. Ma Prijepoljére folytattuk utunkat. Han Kolowratnál török és keresztény küldöttség a kajmakámmal az élén várta az osztrák-magysr tábornokot és a csapatokat a városba kisértük. A város előtt egy pasa és egy bimbasi fogadta a csapatokat és diszszázad volt felállitva. A török parancsnokok tiltakoztak az átvonulás ellen és a török tisztek előcsapatunknak átvonulását a Lim folyón meg akarták gátolni, de ennek daczára zeneszóval vonultunk át a városon.

Irodalom és művészet.

Nemzeti szinház.

(A szép Iliánna. Eredeti népszinmű dalokkal és tánczokkal három felvonásban; irta Moldován Gergely; először előadatott a nyári szinházban 1879. szeptember 14-én.

Amióta a kolozsvári nyári szinház fennáll, alig egy párszor látott akkora közönséget falai között, mint vasárnap; ember ember hátán állott s legalább is még annyian, mint a mennyien bejutottak, kénytelenek voltak a pénztártól visszatérni, mert nem volt már több jegy.

A nagy érdekeltség magyarázatát könnyen megtaláljuk abban a körülményben, hogy az új darab egy eddigelő magyar szinpadon ismeretlen új világot mutatott be: a román népéletet.

A gondolat nagyon talpraesett s ha az ujdonságnak más érdeme nem is volna, már csak azért is elismerés illeti szerzőt, hogy egészen uj elemet vitt be a magyar népszinműbe: a hazában lakó nem-magyar népies elemeket. Eddig is volt ugyan népszinműveinkben egy-egy idegen alak feldolgozva, de egy idegen nemzetiséget az ő egészében, saját nemzeti viseletével, a magyartól elütő sajátságaival még egy népszinművünk sem mutatott be.

Ez magyarázza ki a vasárnapi újdonság tagadhatatlanul nagy külső sikerét, mindamellett, hogy a mű drámai érték tekintetében alig üti meg a közepesség mértékét.

Meséje nagyon egyszerü; alig van benne egy kis bonyodalom, s ez is olyan naiv modorban van szőve, hogy egymagára nem nagy érdekeltséget tud kelteni a nézőben. De máskülönben is az egész darab szerkezete arról tanuskodik, hogy szerzője nem igen ismeri a szinpadi hatás titkait; a mese egyes részei csak lazán függnek össze egymással, a jelenetezés csak imitt-amott üti meg a mértéket s nem egy helyt élénk reminiscentiát kelt más népszinműveinkre.

Az alakokban már nagyobb inventiót mutat be a szerző: nehány alakja, legalább külsőleg — p. o. a drótos tót, az iszkábáló czigány, a román alakok, — mind újabb, egészen eredetiek. Kár azonban, hogy a román nép saját eredetiségét szerző nem tudta tartalmilag, a jellemzésben a román népies cselekvés- és gondolkodásmódbsn szinre hozni. Legalább sem a mesében, sem az egyes alakokban nem tudtunk ez irányban semmi olyan eredeti vonásokat fölfedezni, amilyeneket ne ismernénk már a magyar népéletből meritett népszinművekből, mint általános népies vonásokat. Moldován darabjában csak az öltözéket kell fölcserélnünk magyar népies costumeőkkel, a román dalok és tánczokat magyarokkal helyettesitni: s az egész darab pompásan beillenék magyar népéletnek.

S ez a legnagyobb gyengéje a Szép Iliánnának, mint eredeti népszinműnek.

Másküléönben a darabban, külsőségekben, sok érdekes újdonszerüre találunk, mi nem téveszti hatását. A fertői román népviselet, a szép román dalok, a sajátságos román népies tánczok: a Kaluser és Haczegána; mindez, váltakozva magyar népviselettel, tánczczel és dalokkal, valóban megkapó látványt nyujt, mely már újságánál fogva sem téveszti el hatását.

Nagy érdeme szerzőnek az is, hogy a magyar és román népéletet egy olyan faluban mutatta be, hol vegyest lakik, él és küzdi az élet küzdelmét a két nép, s ezáltal alkalma nyilt bemutatni, hogy a két, különböző nyelvü nép milyen szép, testvéries egyetértéshen tud megférni egymással, kölcsönösen osztozkodván egymás bújában-bajában, szenvedéseiben és örömeiben, daczára minden politikai agitatiónak és az irástudó phariseusok elkeseredett politikai harczosainak. És szerencsére, ez a harmonia és békés együttélés megvan a valóságban is, nemcsak Moldován darabjában.

S ebből a szempontból is eléggé nem dicsérhetjük a szerző tendentiáját s különösen tapintatát, melylyel mindazt ki tudta kerülni, ami

---

netességének látásához? No hiszen, majd megadja még ennek az árát!“

Mikor aztán Giovanni Matteo hozzá lépett s mégegyszer kérte, hogy buvjék ki, igy felelt: „Lám, milyen nagyszerü tervet főztél ki. Hát ugyan mit akarsz evel a sok lommal? Azt hiszed talán, hogy evel kibujsz az én hatalmam s a király haragja alól? Te paraszt! Te pimasz! Kötél a nyakadra — s megis kapod, akár mit csinálsz!“

Mikor Giovanni Matteo még egyszer kérte, de ismét csak gyalázkodó szókat nyert feleletül, azt tartá, most már nincs több veszteni való idő. Intett tehát kalapjával, a mint megyeztek volt s azok, a kik lármát csinálni voltak kirendelve, egyszerre valamennyien neki hangszereikkel, hogy az ég is hasadozott belé s egyenest az állvány felé masiroztak. Roderigo hegyezni kezdé füleit a váratlan zajra s mivel sehogy sem tudta, hogy mi légyen, elképpedve s nagy csodálkozással kérdé Matteotól a zaj okát. Giovanni Matteo pedig elrémülve felelé neki: „Jaj nekem, Roderigo komám, jön a feleségéd, hogy megint magához vegyen!“

El sem lehet képzelni, hogy elfacsarodott Roderigo kedve, mikor a feleségét hallotta emlegetni. Megrökönyödése akkora volt, hogy meg sem fontolva, ha lehető s hihető e az egész dolog, elrémülve s reszketve menekült nyakra-főre, kibujva a leányból. Belfagor szivesebben visszatért a pokolba, hogy ott jelentést tegyen, mint, hogy ismét alávesse magát mindazoknak a nyomorusságoknak, kinoknak és veszélyeknek s a házasság jármának. Visszatérve aztán a pokolba, bizonyságot tett arról a szerencsétlenségről, a melyet az asszony hoz a házba — Giovanni Matteo pedig, ki erről a dologról még többet beszélhetett, mint az ördög, csak hamar jó kedvvel s vidor lélekkel indult haza felé.

Keller A. után — z.

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundația pentru Școală - BCU Cluj-Napoca.

akár a magyar, akárromán susceptibilitást érzékenyen érinthette volna.

Egyszóval: Moldován Szép Iliánnája figyelemre méltó kisérlet s olyan initiativa, mely hogy hivatottabb népszinműiróink között minél előbb és minél több utánzóra találjon: népszinműirodalmunk érdekében csak kivánatos lehet.

* * *

Ami az előadást illeti: a darab külső sikerével teljesen meg lehet elégedve a szerző. Első kisérlet és első előadás már jobb benyomást nem is kelthet.

Hanem persze ez még nem teljes győzelem. Igyekezzék szerző a nép- s különösen román népéletet nemcsak külsőségeiben, hanem jellemvonásaiban, cselekvési és gondolkodási módjában is megismerni, tanulmányozni; de igyekezzék a szinpadi különösen drámai követelményeket szintén gondosabb tanulmány tárgyává tenni: s hiszszük, hogy első kisérletét egy drámailag is értékesb, meséjében organicusabb, jellemzés tekintetében határozottabb körvonalu második népszinműve fogja követni.

Különben az első sikerben oroszlánrésze van Nagy Gábornak, ki a darab zenei részének szerzője. A dalok között vagy négy valóban szép költői ihlettség szülötte s különösen két román népdal valóságos gyöngye a népdalköltészetnek: anynyi merengő fájdalom, édes busongás még magyar népdalban is kevésben van, mint ezekben. Valóban gratulálunk Nagy Gábornak s eléggé nem ajánlhatjuk, hogy szép tehetségét parlagon ne hevertesse.

A közönség nagy tetszéssel fogadta a népdalokon kivül, melyek közül többet zajosan megujráztak, a sajátságosan szép román nemzeti tánczokat is. Ezeket s hatalmasan megtapsolták s megujráztatták.

Egyébiránt az előadás egyike volt, ahoz képest első: a jobbakban. A rendezés mindjárt elárulta a Molnár mesteri rendezői kezét; a román népies costumeök festőileg vették ki magukat s a közönség látható kedvteléssel legeltette szemeit a szebbnél szebb katrinczákon.

Mint alak, legnagyobb hatást tett Krasznai (Mikusán Tóma), ki naszodvidéki román cortumében valóban festőileg szép jelenség volt.

Szentgyörgyi (Bokotán Tódor), Szombathelyt (Vaszi) és Gabányi (drótos tót) kitünően oldották meg feladatukat.

Kevesebb szerencsével személyesitette Halmainé a szép Iliánnát; úgy látszik, nem volt nagyon jól disponálva e szerepre; egy-két szép daláért azonban méltán megérdemelte a felzugó tapsot Váradival együtt (Bandi).

Bokodi az iszkábáló vén czigány alakját sehogy sem tudta annyira érvényesitni, mint ahogy azt a szerepet helyesebb, kifejezőbb, jellemzőbb alakitással lehetne. E szereppel, mely az ő kezei között meglehetősen elmosódott, talán Lovász szerencsésebb kisérletet tehetne, miután neki egészen talál a naturelljéhez.

Kéler Ilona egy tüzről pattant magyar lányt személyesitett s csak egyetlen jelenete volt, de az is pompása sikerült.

A Petőfi-társaság ülése.

Budapest, szep. 14.

A Petőfi-társaság ma tartotta első felolvasó ülését a szünet után. Az élvezetes felolvasások iránt, mint mindig, ugy ma is nagy volt az érdeklődés s különösen megszoktuk a szép hölgyközönséget ott látni, mely el nem mulasztja diszessé tenni a társaság üléseit. A Kisfaludy-terem zsufolva volt. Az elnökök akadályozva levén, Lauka Gusztáv üdvözölte a tagokat és a közönséget. Az első felolvasás „Petőfi Dunavecsén" czimü adata volt Péchy Imrének. Felolvasta Szana Tamás.

Petőfinek Dunavecsén létéről keveset tudunk. A „Vasárnapi ujság" egyik közelebbi számában volt egy kis közlemény, mely a költő dunavecsei tartózkodásáról beszél egyet-mást, s a fölolvasott közlemény egyik kiegészitéseül tartalmaz nehány adatot. Petőfi szüleit ment látogatni Dunavecsére, s ez alkalommal irta „Füstbe ment terv" és „Egy estém otthon" czimü költeményeit. Atyja nem szivesen látta fiát, mert nem volt biztos állása, haragudott különösen, hogy színész volt, s azért mondta: „nem neveltem én komédiásnak gyereket". Sőt midőn 1845-ben Petőfit Gömörmegye táblabirává választotta, arra sem sokat adott az öreg mészáros, mert az sem hoz semmi jövedelmet. Hogy fia költő, azt se vette semmibe, hisz „a költők is mind szegények". A lapokban ismertetve volt, hogy atyjáéknál nem levén szoba, hogyan került Nagy Pál birtokoshoz szállásba, s hogyan ismerkedett itt meg Zsuzsikával, a Nagy Pál leányával, s miként fejlődött ki köztök a gyermeteg szerelem. Itt betegeskedett és mellbaja miatt tejkurát használt. Ez alkalommal irta: „Bizony, bizony csehül vagyok" költeményét, melyben betegségét festi. Megismerkedett Balla István segédlelkészszel, Bernolák Károlylyal, ki akkor tanitó volt, most birtokos és Szücs János rectorral, ezek társaságában töltötte idejét; ők voltak bizalmas barátai Vecsén. Legtöbbet csónakáztak, s mint Péchy irja, Petőfi oly tökélyre vitte az evezést, hogy egy alkalommal barátját, Szücs Jánost mentette meg ez által a vizbefulástól. Erre irta a „Vizen" czimü szép költeményét. Barátaival igen sokszor és igen jól mulatott, adomázott, ugy hogy egyes adomáira és mongásaira maig is visszaemlékeznek. Általában Petőfit ábrándozásaiért és költeményeiért igen szerették Vecsén.

Elkövetkezett a nap, midőn Dunavecséről, „hol a nap ujra támadt bus egén", Pestre kellett mennie. Többet azután nem is fordult meg Vecsén, mert Szalk-Szt-Mártonba ment, a hova atyja is költözött. Itt pihente ki fáradalmait s 1846-ban innen hivta meg dunavecsei barátait a Szt.-Márton és Vecse közötti erdőbe találkozóra, hol egész őszintén és bosszankodva nyilatkozott ezek előtt a Császár Ferencz birálatáról és megjegyzé: szeretnék két hétre meghalni, hogy elmondhassák: irt ez a Petőfi a sok verse között egy-két jó verset is; kár volt neki meghalni. Ekkor irta „Erdőben" czimü szép költeményét is.

A tetszéssel fogadott felolvasás után

Ábrányi Emil egyik igen szép költeményét a „Serenad"-ot olvasta, vagyis inkáb szavalta el E. Kovács Gyula. A sürü tapsok ép ugy illették a költeményt, mint a Kovács szavalatát.

A felolvasások után zárt ülés volt, melyen Szana Tamás titkár bejelenti, hogy Szmrecsányi Paula 200 frttal a társaság pártoló tagjai közé lépett; továbbá, hogy Aigner Lajossal sikerült megkötni a szerződést a társulnt kiadványaira nézve, s ezek sorát Balázs Sándor 2 kötet beszélye és gr. Teleky Sándor 2 kötet emlékirata nyitja meg. A muukák e hó végén kerülnek sajtó alá, s jövő hóban jelennek meg.

Harmadik felolvasó Margittai Dezső volt, „Herko Pater" czimü humoros, népies rajzával. Törül metszett szép magyar nyelven beszéli el szerző Kelemen Mihály uramnak élet- és jellemrajzát ügyesen bonyolódó történetben. Kelemen Mihály olyan vén uzsorás Kis-Patakon, kit a saját szavajárása után Herko Paternek neveznek. Megválogatta emberét, a kinek pénzt adott, kivéve özv. Harasztiné asszonyomat. Ennek maga vitte a kölcsönöket, mert hejh! Haraszti Evike gyönyörü teremtés volt, s Herko Pater vén kecske ahhöz, hogy ezt észrevegye.

Történt, hogy Sas Ferkó és Hegedüs Katicza (a falu szép egy pár ifja) összekoczczantak, s Ferkó bosszuból Éva után adta fejét; ez meg szépen összeboronálta a fiatalokat. Herko Paternek 1000 frttal tartozott Harasztiné, s a vén gazember megkérte Évikét vagy dobra ütteti a házikót. Búsult az özvegy, s Évike már-már rá szánta magát az áldozatra, midőn Hegedüs Katicza hálából ügyesen kigondolt csellel kicsal az uzsorástól 1000 frtot, s azt titkon Évieknek adja, helyre áll a béke és nyugalom, s Évike Faragó Pistáé lesz, a kit szeret.

Élénkén megéljenezték és megtapsolták a sikerült felolvasást. Olyan jól is esik azt a szép meghamisitatlan magyar nyelvet hallani

---

NAPI HIREK.

Kolozsvár, 1879. sept. 16.

Kolozsvár sz. kir. város törvényhatósága területén alakult ottani „zsemlyés ipartársulat" alapszabályai, a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium által, f. évi 21,350. sz. a. a törvényss bemutatási záradékkal elláttattak.

Szebenmegye törvényhatósága területén alakult „nagyszebeni molnár ipartársulat" alapszabályai, a földmivelés,-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterium által, f. évi 20,625. sz. a. a törvényes bemutatási záradékkal ellátattak.

— **Gödöllőre** az udvari személyzet vasárnap érkezett, a hintók s lovak s a podgyász pedig 15 én. Ő felsége a királyné valószinüleg 16-án fog megérkezni. Váléria főherczegnő most nem megy Gödöllőre, mivel ott s a környéken a vörhenykór járványos. Az egészségi állapot megvizsgálására ma dr. Grosz belügyiminiszteri tanácsos és dr. Hiikó megyei orvos volt Gödöllön s e kór csekély mértékben járványosságát constatálták.

— **K. Papp Miklósné** asszony — mint a „Nagy Várad"-ban olvassuk — vendégszerepelni fog N.-Váradon. A „Falu rosszá"-ban, mely Szabó Randi jutalmául adatik, fog először fellépni.

— **A Szép Iliánna,** Moldován énekes népszinműve tegnap (hétfőn) másodszor ismét tele ház előtt került szinre. A darab érdekes alakjaival, festői népviseletével és tánczaival, főkép pedig gyönyörü népdalaival, — ugy látszik — — tartós vonzóerőt fog gyakorolni a közönségre. A szebbnél szebb magyar és román dalokat tegnap is egytől-egyig zajosan megtapsolták, közülök többet, valamint a Háczegána tánczot megujráztatták. A közreműködőkről csak azt ismételhetjük, amit fennebb a vasárnapi előadás után irtunk Szombathelyi a kotnyeles, faluszája Vasziból kitünő alakot teremtett, valamint Krasznai, Szentgyörgyi és Boránd, (ki a rosszullett Gabányi drótostótját vette át), jól megállották helyeiket; Halmainé és Bokodi azonban nem csináltak szerencsét ezuttal sem szerepökkel s a darab érdekében nagyon ajánljuk e szerepeket átadni Pálmai Ilkának és Lovásznak. Az előadásról itt még meg kell emlitenünk, hogy a 2-ik felvonás után a közönség unisonó zajos tapsai a szerzőket: Moldovánt és Nagy Gábort háromszor kihivták.

— **A szép Iliánná**-ban előforduló szebbnél szebb magyar és román népdalokat szerzőjük Nagy Gábor, mint halljuk, átteszi zongorára s a szerzőnek egy műpártoló barátja ki fogja adni azokat. A gyönyörü dalok a közönseg tetszését már két előadás után, annyira meghóditották, hogy csak üdvözölni tudjuk e vállalkozást; igy legalább az ország távolibb részeiben is megismerkedhetnek e valóban szép compositiókkal.

— **A kolozs-monostori** m. kir. gazdasági tanintézeten a jövő 1879—80-ik tanévre megürült ösztöndijak és szabadhelyek a nagyméltóságu földmivelés- ipar s kereskedelemügyi m. kir. miniszteriumnak f. évi september hó 5-én 21020 sz. a. kelt redelkezésével a következőkép töltettk be: a betöltés alá esett 12 állami alapitványi ösztöndijas hely: Kónya András, Szekeres Ákos, Ajtay Bálint, Träger Albert, Szabó Károly, Szikszai Lajos, Iszlai Elek, Hell Ede, Dadai Zoltán, Gáspár Tamás, Máttyus Sámuel és Szilágyi Ferencznek adományoztatott. — A szabadhelyek közül e: Korin Ödön, Greskovits Ede, Domokos Ödön, Molnár Lajos, Gyürki Elek és Goger Józsefnek lőn adományozva. Fölvétetnek azonkivül az intézetre különvendékek is. — A beiratások a jövő tanév téli félévére october hó 1—5 napjai alatt tartatnak. — Mindennemü megkeresésre készséggel válaszol: Az igazgatóság.

— **Rajner Pálról** beszéli a „Gy. F.", hogy mikor az alakulóban levő „pesti általános munkásegylet" egy küldöttsége az alapszabályok jóváhagyása nélkül nála járt, figyelmeztetts őket hogy legyenek jóvatosak, mert vannak a munkások között báránybőrbe bujt farkasok, kik jelentéseket tesznek a kormánynak, s a vezetők elfogatását sürgetik. „Utálom az ily fajta áruló népot", mondá teljes indignatióval. Mikor pedig a budapesti „általános munkás betegsegélyző pénztár" küldöttsége járt nála, s a kezdet nehézségeivel küzdő egylet anyagi viszonyainak kedvezőtlen voltát ecsetelték előtte, ő az egylet alapjára magánpénztárából azonnal 400 frtot adományozott, s felkérte a küldöttséget, hogy erről ne szóljanak senkinek.

— **Bányai Sámuel,** városi hivatalnok a maga, — gyermekei: Ida, Ilka, férjezett Pongrácz Antalné és Katalin; az elhunytnak testvérei: Kreplin Lujza, férj. Binder Jánosné, Kreplin Amália; valamint több közeli és távolabbi rokon nevében fájdalommal jelenti, hogy forrón szeretett neje, gyermekeinek gondos édes anyja, hü testvér és rokon Kreplin Katalin, f. hó 12-én reggeli 8 órakor, életének 48 ik, boldog házasságuk 31-ik évében, hosszas szenvedés után megszünt élni.

— **A mérnökegylet** kirándulása tegnapelőtt ért véget; a táreaság zöme már tegnapelőtt visszament a fővárosba, de a kik a petrozsényi bányák megszemlélésére is vállalkoztak, csak tegnap vetődtek haza. A rendezőség egyik legbuzgóbb tagjának, Fábián urnak érdemei között nem utólsó helyet foglal el azon takarékoskodás, melynek folytán a kirándulás pénztára körülbelől háromszáz forint hasznot mutat fel. Ez a mérnökegylet által a tömösi szorosban emelendő honvédemlékre fog fordittatni. Az emlék költségei körülbelől kétezer frtra fognak rugni.

— **A Bem-szobor** ügye közeledik megoldásához. — Az érczszobor elkészült Huszár Adolf kezeiből a bécsi öntődében. — A talapzathoz szükségeltető kövek nagyrészben elkészültek a ditrói kőtelepen, s mint a munkálat felügyeletével megbizott Bajkó Mór értesit, még csak három darab kő kifaragása hiányzik, melyek közül az egyik már szeptember elejére el is készülhetett. A Bem-szoborügyi bizottság a vállalkozóval pert kezdett, mivel a szerződés értelmében nem készitette el a kiszabott időre a talapzatot.

— **Bismarck Bécsben.** Bécsbe Bismarck hg e hó 20-ára váratik. Értesült körök Bismarck útazásának czéljául az osztrák-magyar-német szövetség consolidálását tartják. Ez arra irányulna hogy monarchiánk a franczia-német viszály esetében sakkban tartaná Oroszországot; viszont Németország a monarchiának tettleges segélyt nyujtana, ha monarchiánk Olaszország részéről vagy keleti positiójában megtámadtatnék.

— **Nagy a halbőség** Szegeden. Szeged városának mélyebben fekvő területein levő mocsárokban a halászok temérdek halat fognak. A napokban a Rókuson egy kertben halászatot tartottak, s az eredmény nem kevesebb mint hét mázsa csuka volt.

— **Ritka dolgok.** Páncsováról sürgönyzik szept. 14-ről. A lakosság éppen most nagyszerü fáklyásmenettel tisztelte meg Stancsics György városi főispánt, a király által kinevezett szerb congressusi királyi biztost. — A város nagy tere bengáli fény által fényesen ki volt világitva és midőn a főispán megjelent a tanácsház erkélyén, ezer meg ezer torokból hangzott fel a lelkes éljenzés, Midőn az éljenkiáltások megszüntek, két zenekar a „Szózatot" játszotta el. A főispánt a polgármester üdvözölte, szerencsét kivánt neki fontos missiójához. A főispán meleg szavakban adott kifejezést a személye mellett történt tüntetésért és azon ünnepélyes igéretet tette, hogy a benne helyezett bizalomnak ugy a korona, mint a kormánynyal szemben meg fog tudni felelni és fáradozásának legnagyobb feladata az lesz, hogy a szerb lákosság kivánalmait teljesithesse. A főispán meleg szavait éljenkiáltások kisérték. A főispán holnap Budapestre utazik, hogy átvegye a szükséges utasitásokat.

— **Lovaglò farkas.** Az elmult év utolsó napjaiban történt, hogy Perecseny mellett egy farkas jókora csikó hátára ugrott, mire ez nem kapváu halálos marást, mint a veszett szélvész futásnak eredt, egyenesen be a faluba — és farkas koma, ki prédáját nem akarta elbocsátani, vagy nem mert a csikó hátáról leszökni, egyszerre csak a falu közepén találta magát, a hol azután nem a legjobb fogadtatásban részesült és hitvány bundáját ott is hagyta.

— **Borzasztó halál!** Tegnapelőtt este 10 órakór a fővárosi Dohányutba és Országut sarkán roppant néptömeg csődült össze. A tömeg egy véres és összeroncsonlt holttest körül tolongott. A holttest egy, a munkásosztályhoz tartozó egyéné volt, kit a lóvonatu vasut összegázolt. Az eset a következőkép történt: tiz óra előtt a nevezett helyen a vasut két vágánya közt egy a vasárnap élvezeteit meglehetősen kimerltett munkás dülöngőzött végig. Hangos kürtszóval közeledett feléje egy vasuti kocsi, de a szerencsétlen ugylátszik nem hallotta a figyelmeztetést a kitérésre. — Az utczasarok meglehetősen sötét, s a kocsis nem igen látthatta tiszta-é az ut, vagy nem, miért is a kocsit nem állitotta meg. Egyszer csak a rud nagyet lök valami testen, a kocsis rémülve csavarja meg a derékkötőt, de már késő volt. A kocsi feltartózhatlanul átrobogott a sineken keresztben végig esett munkás testén. A szerencsétlen azonnal meghalt. A kerekek mellkasát teljesen összezuzták, s lábait elsodorták.

— **Az olasz** hadügyminiszter védelmi épitésekre, nevezetesen a veronai vár egyes részeinek lerombolására és ujjá alakitására a kamrától hitelt szándékozik kérni.

— **Kelet-Ruméliában** a visszatérő mohamedánok és a bolgár lakosság között véres összeütközés volt. A kelet-ruméliai csendőrök beavatkozása folytán számos mohamedán megöletett és megsebesült. A csendőrök közül szintén többen elestek.

— **Madridból** irják szept. 6-ról: Királyunk küszöbön álló nősülése udvaronczainkat, miniszereinket, politikusainkat és hölgyeinket olyan állandó izgatottságban tartja, hogy idegeik iránt csaknem aggodalmat kelt. Szóljunk mindenek előtt a palota urairól, kik a spanyol etiquette bonyodalmas tudományát alaposau müvelik. De az etiquettet már megszegte maga a király, midőn minden czeremonián tultévte magát, háztüz nézni Arcachonba ment. Ezzel utat nyitott a további zür-zavarnak. Az osztrák főherczegnő szép szemeitől elbüvölve a király több olyan engedményt tett neki, melyek itt a palotában nem csekély aggodalmat keltettek. A spanyol udvar szokásai ellenére ugyanis beleegyozett, hogy a főherczegnő hazájából néhány udvarhölgyet hozzon magával, mi egy egész sereg kastiliai hölgyet, kik ős időktől fogva birják a jogot, hogy u dama de la reyna czimre tartsanak igényt, nevetséges izgatottságba hozott. Nem kevéssé izgatott az udvari orvos, nemes San Gregorio marquis, mert Alfonz megengedte a főherczegnőnek, hogy elhozhassa magával saját orvosát. Ez a kivánság természetes ugyan, minthogy az utóbbi időben a nemes marquisnak igen sok főrangu pacziense halt meg, de azért természetes az is, hogy efféle csekélységek miatt háttérbe szorittatni nem kellemes az ovos urra. Arra nézve is nagy nézeteltérés mutatkozik udvari körökben, kit illet meg jogszerüen a kitüntetés, hogy rendkivüli követül Bécsbe menjen, ki kisérje őt s hogy általában hogyan kell a küldetést etiquetteszerüen végezni. Minthogy a miniszterek Ausztria és Spanyolország udvari szokásaiban még nem igen járatosak, az udvar legfőbb méltóságaihoz s az állami levéltárak legtudósabb férfiaihoz fordultak. De ezek sem tudták fején találni a szeget, s igy pár történetbuvárhoz kellett folyamodni. Végre megállapodtak a renkivüli követ személyére nézve. De hogy ez Krisztina főherczegnő kezét előbb anyjától vagy az osztrák császártól kérje-e meg, arra a szertartásmester, levéltárnok, történész és antiquarius urak ez ideig még nem tudtak megegyezni, ugy hogy ez iránt valószinüleg a bécsi tudósokhoz kellend fordulni. Még bajosabb eldönteni azt a kérdést, hogy mit csináljon az udvar és a kormány Izabella exkirálynővel. Izabella ugyanis minden áron Spanyolországba szeretne visszatérni. Midőn leánya beteg volt, engedélyt kért, hogy hozzá siethessen. De az ifju leány előbb meghalt, mintsem a kormány az atya e kérdésére felelt. Midőn Alfons Arcachonban volt, Izabella ismét engedélyt kért, hogy fiával beszélhessen. De e kérése sem teljesült. Végre midőn Krisztina főherczegnő Párison át utazott, Izabella — minden etiquette ellenére — hozzá sietett s szivélyességével annyira megnyerte jövendőbeli menyét, hogy ez vőlegényét ismételve fölkérte, engedje meg, hogy anyja Izabella esküvőjükön jelen lehessen. Teljesitik-e ezt kérést, még bizonytalan, ámbár ilyen kérést vőlegény alig tagadhat meg arájától. Annyi bizonyos, hogy a dolog az udvari körökben sok fejtörésre ad okot. Ha a kortes a tervet meg nem hiusitja, az esküvő még november első felében megtartatik. Tulajdonképen a nászut már Triesztben fog kezdődni, honnan egy osztrák hajóraj viszi a főherczegnőt Spanyolországba. Öt spanyol páncélos hajóból s két fregatteből álló hajóraj fog eléje menni. A főherczegnő Berczelonában száll partra. Az esküvő a San Izidoro régi madridi templomban lesz. Hogy a szinházi diszelőadások, bikaviadal, kivilágitás, népünnep sem fog hiányozni, az természetes. Ezek képezik most a közbeszéd tárgyát. Hogyan fogják fel a pártok a házasság politikai oldalát, az majd kitünik a kamrák tárgyalásaiból.

Érték- és váltófolyam.

1879. szeptember 15.

Magyar aranyjáradék		83.50.
„ kincstári utalv.	1 kibocsát	—.—.
„ „ „	2 „	—.—.
„ keleti-vasut elsőbség	2 „	83.—.
„ „ állami kötvény	1876 év	74.50.
„ vasuti kölcsön		111.25.
„ földtehermentesitési kötvény		88.—.
temesi „	„	86.25.
erdélyi „	„	86.25.
horv. slavon „	„	87.75.
magy. szőlődézma váltság	„	89.—.
Oszt. egységes államadósság	papirban	67.50.
„ „ „	ezüstben	68.85.
„ aranyjáradék		81.20.
1860. államsorsjegy		124.—.
Oszt. nemzeti bank részvény		824.—.
„ hitelrészvény		259.75.
magyar. hitelbank		250.75.
Ezüst		—.—.
Cs. k. arany		5.57.
Napoleond'or		9.32.
Német birod. mark		57.70.
London		117.70.

Karének-személyzet jutalmára Hopp vig operája először.

NEMZETI SZINHÁZ.

(A nyári szinházban.)

Kolozsvártt, kedden, szeptember 16. 1879.

Morilla.

Vig opera 3 felvonásban.

Az előadás kezdetét kétszeri csengetés jelzi.

Helyárak mint rendesen.

Jegyek válthatók d. e. 9 órától déli 1 óráig a nemzeti szinháznál, d. u. 4 órától a nyári szinháznál

Kezdete 7 órakor.
Vége 10-kor.

Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos:
Békésy Károly.

(A Ferencz József czimü budai keserüviz-forrásra)

vonatkozólag a „Neues Pester Journal" székesfehérvári kiállitás levelezője a következőket irja:— A Ferencz József keserüviz-forrás számszerinti összeállitást közöl — melyből látható, hogy ezen forrás évenkint közel egy millió palaczkot küld szét, s hogy évről évre jobban terjed egyes országcsoportokban, mennyire hatolt mindinkább előre nyugatfelé, s ma már New-Yorkban épen úgy található, mint Indiában. A Budai keserüvizforrások otthonában pedig, Budapesten és Bécsben, oly nagy menynyiségben találjuk ezen forrás vizét elterjedve, hogy az erélyes és értelmesen eszközölt szétküldéstől illetőleg igazgatóságtól legfőbb elismerésünket meg nem vonhatjuk. — Első sorban mindenesetre, ezen forrás vizének példásan gyors elterjedését kell kiemelnünk, mely a forrás terménye jelességének köszönhető, mert valóban egyetlen egy kisérlet is elég, valódi gyógyértékének fölismerésére, még akkor is — ha nem nyilatkoznának mellette ajánlataikkal oly europai tekintélyek, mint Lenke tanár Erlangenben, Bamberger bécsi, Gerhardt würzburgi, Immermann bázeli, Korányi budapesti, Kussmaul strassburgi klinikai tanárok, a keresett müorvosok és tanárok Braünfermvald Károly Bécsben, Scanzoni Würzburgban, Spiegelberg Boroszlóban, Zweifel Erlangenben, hires orvosok, mint Nussbaum vezérorvos, Gietl kir. testorvos Münchenben, Varrentrapp a német országos egészségügyi hivatal tagja Frankfurt, a/m Cloëtta tanár Zürichben, Landenberger orvosügyi főtanácsos Stuttgartban, Meinert, Leidesdorf, Böhm, Lorinser Bécsben s Gebhardt tanár Budapesten.— Nemcsak a párizsi orvosi akadémia és a bécsi által. kórházzal egyenrangu kórházak, hanem a cs. és kir. birodalmi hadügyi miniszterium, a a katonai kórházak jelentése nyomán, elismerték ezen viz kitünő gyógyhatását.—

Azon eredmény, melyet a szétküldő igazgatóság 10 évi működése alatt elért, egyuttal a hazai ipar eredménye is, melyet a kiállitás biráló tagjai az által — hogy arany éremmel tüntették ki, még mindig nem tüntették ki túlzottan,

---

Pénz kölcsönöket

a birodalom bármely részében telekkönyvezett földbirtokra 1000 frttól kezdve bármily magas összegig, 5 vagy 6% kamat mellett törlesztésre és 4000 frton felülieket még előnyösebb feltételek mellett gyorsan eszközlök.

Bekebelezett terhek kifizetését szintén eszközlöm.

Bővebb felvilágositással készséggel szolgál:
Hat. engedélyezett
„Ipar és kereskedelmi ügynöki iroda"
Kolozsvártt, Páris-utcza 19-ik sz.
saját ház.
(Értekezhetni posta utján, vagy személyesen, naponta d. u. 1—4 óráig.)

Stein János

zeneműkereskedése Kolozsvárt.

Zeneműkereskedésem, mely a zeneirodalom terén történő legujabb mozzanatokat figyelemmel kiséri és azzal folyton lépést tart, utóbbi időben anynyira tul lett halmozva ujabb és jeles zeneművekkel, hogy kénytelen vagyok azokat hely szüke miatt

rendkivül leszállitott áron elárusitani.

20 darab különféle zenemű leszállitott ára, zongorára, közöttük szalondarabok, tánczok, klasszikusok sat. sat.

10—15 frt. boltiár helyett csak 2 frt.

Vidéki megrendelések utánvétellel azonnal és pontosan teljesittetnek.

Mindennemü zeneműjegyzékek ingyen és bérmentve.

A legujabb zenedarabok azonnal kaphatók és szivesen küldetnek házhoz, vagy vidékre választás végett.

Stein János
zeneműkereskedése Kolozsvárt.

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundația pentru Școală - BCU Cluj-Napoca.

Sz. **1324**. — 1879. (330) (2—3)

Árverezési hirdetés.

B.-Hunyad mezőváros tulajdonát képező, egész éven át gyakorolható korcsomajog, a piaczon, két szobából álló korcsmaház és felszerelvényeivel, két jó pinczével **folyó évi october 22-kén d. e. 9 órakor,** a város házánál tartandó nyilvános árverezésen 1880. év januárius 1-től kezdődő három egymásutáni évre haszonbérbe adatik.

Kikiáltási ár 1362 frt, — árverezési feltételek a községi irodában megtekinthetők.

B.-Hunyadon, 1879. september 8-kán.

MÁTYÁS FERENCZ, v. biró.

MÁRTON JÁNOS, jegyző.

---

(328) **Gubacsot** (3—4)

a legmagasabb áron megvásárol bármily mennyiségben.

Kolozsvártt, TAUFFER JÓZSEF, óvár.

Ugyanott egy **tanuló** felvétetik.

---

(128) (20—30)

Papier à Cigarettes

MARQUE DE FABRIQUE C. C.

LE HOUBLON

Fabrication Française

Pour éviter la contrefaçon suscitée par le succès sans précédent de notre Papier, exiger que chaque feuille porte le mot **LE HOUBLON**, et que chaque boîte soit revêtue de cette étiquette avec notre signature.

Le Papier **LE HOUBLON** se trouve chez tous les marchands et négociants en cigares et cigarettes.

CAWLEY & HENRY A PARIS Seuls Fabricants

Cawley & Henry Propres du Brevet.

Polgárok!

Franczia, angolok és osztrákok évek óta különlegességekkel árasztják el hazánkat. Ezen, legtöbb esetben czélra nem vezető orvosságokért sok százezer forint vándorol tőlünk a külföldre. Az általam feltalált s készített Élet-Elixir először is külföldön vivott ki magának elismerést és évenkint több mint egy millió üveggel küldök ezen Élet-Elixirből külföldre. (287) (16—20)

Egy részről azon eredmény, melyet az általam feltalált

kárpáti Élet-Elixir

Angol- Német- és Franczia ország ban a számtalan, azonban legtöbbnyire eredménytelen, gyógyszerek közt kivivott, másrészről a tömeges megrendelések, valamint ezrekre menő hires férfiak, köztük ő királyi fensége a Walesi herczeg (angol trónörökös,) és tanárok által kiállitott elismerő és köszönő levelek arra inditottak, hogy magyar hazámban is raktárakat állitsak. Ily raktárt állitottam fel. Kolozsvár város és vidéke részére **Vogel Károly** és **Dietrich Sámuel** uraknál. Évekig tartó fáradhatlan szorgalommal összekötött alapos tanulmányok folytán fedezhettem csak fel a Kárpát füvek s növények gyógyalkatait, melyek szaklapok kivonatai szerint felülmulhatlanoknak tüntek ki a következő betegségekben. Bámulatos eredmény a láznál, bármily idült legyen is az, cholera és hányszékelés gyors elmulása, biztos szer rosz emésztés, gyomorgyengeség, hányás, étvágyhiány és nyálkásodás ellen: még beteg emberek is biztos számithatnak hosszu életre ezen ELET-ELIXIR használata mellett.

Laibach, 1878. szeptember 2.

A Boszniából jött sulyos gyomorbajokban szenvedők, melyek az Ön kárpáti Élet-Elixirjét használták, mind kiépültek. Most ujabban 1000 üveggel kérek küldeni.

Dr. Kolorits Ferencz, főseb ész.

A részemre próba gyanánt küldött 20 üveg Elixirt, mindennemü gyomorgyengeség ellen sikerrel alkalmazva, felhasználtam. Ez eredmény és kivánata folytán az ön által felfedezett Élet-Elixirt a konstantinápolyi egészségügyi igazgatóságnak legmelegebben ajánlottam. — 500 üvegnek azonnal elküldését kérem.

Mustafa basa, ezr. és erzerumi főtörzsorvos.

Sürgöny. Fuchs urnak Malaczkán, Magyarország. Küldjön azonnal 100 üveg Elixirt, az első küldeményt tábori kórodámban már felhasználtam. Kalafát, 1868. január 10.

Dr. Brankovics Sándor.

„Journal de Genève" 1876. okt. 18 káról:

Fuchs B. ur által Mulaczkáról (Magyarország) Dr. Girardin helyet. tanárhoz küldött Élet-Elixir a kórodán megvizsgáltatván, — alkalmaztatott étvágy hiány, emésztési gyengeségek és gyomor bajoknál — eddig el nem ért eredményeket vivott ki.

„Le Gazetta de France" Páris. 1877. jan. 3.

Fuchs B. ur által feltalált Élet-Elixir gyógyereje a helybeli egyetem orvosi karánál megvizsgáltatott, alkalmazását eddig el nem ért siker koronázta, emészthetési gyengeség és emésztés hiányánál. Ezen eredmény folyományaként megengedtetett malaczkai lakos Fuchs B. urnak az általa feltalált Élet-Elixirt Franczia országban elárusithatni.

Prága, 1879. junius 10. A már elhasznált 10 palaczk Élet-Elixir oly kedvező hatást gyakorolt gyomorhurutomra, hogy indittatva vagyok abból ezennel még 25 palaczkot rendelni.

Dr. Rieger.

Caslau, 1879. April 18. Egy barátomnak köszönöm önnek czimét, s kérem az annyira földicsért kárpáti Elixirből nekem 3 palaczkot küldeni.

Joachimovich Venczel, cs. kir. járásbiró.

Nagy-Kikinda, 1879. April 29. Ezennel bátorkodom legmelegebb hálát mondani önnek a valódi Élet Elixirje által tökéletesen meggyógyult sok éves hideglázamért.

Petrovics György, gabnakereskedő.

Karlowitz, 1879. junius 1. Tekintetes úr! Ezennel nyilvánosan mondok önnek hálát az ön által készitett Élet-Elixir gyógyhatása miatt; gyomorbajomat több orvos sem tudta megszüntetni, s most visszanyert egészségem mellett egészen újjászülöttnek érezem magam.

Ivackovich Prokop, patriárcha.

Újvidék, 1879. junius 16. Küldjen ön azonnal vaspályán 50 palaczk Élet-Elixirt, mert több hideglázbetegen már javulásnak indult.

Dr. Med. Jovanovich Ferencz.

Pancsova, 1879. junius 20. Igen tisztelt uram! Nőm, a ki akut gyomorbajával már több fürdőt látogatott meg, többek közt Karlsbadot (Csehország) is, nem tudott gyógyulást nyerni; egyik fivérem Belgrádban **Dalber gyógyszerészhez** útasitott **Belgrádban**, a ki önnek főraktárosa, a mire 10 palaczk Élet-Elixirt hozattam, melynek jótékony hatását nem tudom pénzzel megfizetni; mert az életnek egészség nélkül nincs értéke. Fogadja az én és már egészséges nőm legbensőbb hálját, s tartsa meg önt a mindenható még sokáig az emberiség javára.

Milotinovics János, szálloda tulajdonos.

Zágráb, 1879. junius 18. A küldött 40 palaczk Élet-Elixirt több barátommal osztottam meg s teljesen meg vagyunk vele elégedve; minthogy este és reggel egy—egy evőkanállal vettünk belőle, étvágyunk mindig egyaránt pompás volt; szivesen kérem, küldjön az én czimem alatt még 50 palaczkot.

Báró Rauch.

Dijakovár, 1879. junius 17. Csak három nap óta fogyott el önnek Elixirje, s már étvágyhiányt érezek. Kérem postán nekem ismét 50 palaczk Élet-Elixirt küldeni.

Strossmayer, püspök.

Egy üveg ára csomagolással 1 frt.

FUCHS B., Malaczkán, a Karpát alján.

BORSAJTÓK

és

SZŐLŐMALMOK,

(franczia Mabille-féle)

bor szivattyuk, ruggyanta-csövek a hozzávaló **eszközökkel, kendercsövek, tűzoltó-fecskendok** számára, vizmentes **ruggyanta takarók, mozdony- és gép-szijjak, ruggyanta-esőköpenyegek** és mindennemü **ruggyanta-árukat**

Schottola Ernő és Neoschil,

Budapest, nagybani eladás: váczi-körüt 28. Páris szállodának átellenében.

(316) (3—6)

Hallatlan olcsóság—hol?

Kolozsvártt

a „Vereskereszthez" czimzett kereskedésben

kül-monostorutcza 5. sz.

1 Pack 8 matring Pottendorfi kötő gyapot

ára csak 72 kr.

És ugyanott kapható: **a legjutányosabban!** a legfinomabb **Cuba, Ceylon** és **Gyöngykávé**, legfin. **Czukor, Henger- és műmalmi Liszt**, s minden **fűszer áru**, ne n különben legjobb minőségü Pipere és mosó **szappanyok**, Búza és Rizs **keményitő, Stearin, Milly** és **fagygyu-gyertya**,, legfinomabb belföldi és valódi **Amerikai Petroleum** sat.

(320) (4—4)

Ismételt ármérsékles!

Eredeti patent-varrógépek

Wheeler és Wilson-rendszer

(48)

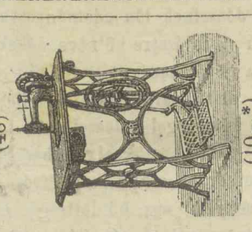

EAH	Nro I. ívelt asztallal és minden készülékkel, állvány gazdagon aranyozva csak	30 frt — kr.
	Nro II. ívelt asztallal, és minden készülékkel, állvány gazdagon aranyozva csak	35 frt — kr.
ÉAR	Nro 9. aranyékitéssel, csiszolt diófa-asztalon, zárószekrénnyel; állványa gazdagon megaranyozva	42 frt — kr.
	Nro 2. aranyékitéssel, gazdagon ívelt dió- vagy mahagonifaasztalon, oszlopékitéssel és zárószekrénnyel; állványa gazdagon megaranyozva	43 frt 50 kr.
	Nro 7. aranyékitéssel, gazdagon ívelt új **félszekrényen** oszlopokkal amerikai diófából; állványa gazdagon megaranyozva	50 frt — kr.

(10—*)

Teutsch József B., Segesvártt.

Rendes göngyölés vasúti szállitásra **ingyen**. Esetleges szállitási törésért **nem vállalok felelősséget**, hanem előforduló esetekben pótdarabokkal szivesen szolgálok azon árban, melyben azok nekem állnak.

---

(331) **Húsz** (2—3)

kőfaragó kemény **kőbe** és **granitba** azonnal munkát kapnak. Értekezni **Szeletzky Károly** kőfaragó-mester urnál

Debreczenbe.

„THE GRESHAM"

életbiztositó-társaság Londonban.

Magyarországi fiók: Budapest, Fer. József-tér 5.	Ausztriai fiók: Bécs, Opernring 8.

A társaság vagyona	frcs	62.319,848.—
Évi bevétel biztositások és kamatból 1878. junius 30-kán	frcs	13.050,747.15
Kifizetések biztositási és járadéki szerződések s visszavásárlások stb. után, a társaság fennállása óta (1848) több mint	frcs	86.000,000.—
A legutóbbi tizenkét hónapos üzleti idő alatt a társaságnál	frcs	54.736,050.—
értékig nyujtattak be ajánlatok, miáltal a legutóbbi 25 év alatt benyujtott ajánlatok összértéke több mint	frcs	899.457,175.—

értékre megy. — Tervezetek s minden közelebbi felvilágositások az osztrák-magyar birodalom minden nagyobb városában az **ügynök** urak, s a **magyar** és **osztrák fiókok** által adatnak. (313) (2—12)

Ránsburg Adolf

főtér, báró Jósika-ház.

Van szerencsém a t. cz. közönséggel tudatni, hogy már 20 év óta fennálló

Férfi és Gyermek-ruha raktáromat

ujonnan berendeztem és előnyös bevásárlásaim által képes vagyok,

egy jó őszi gyapju-szövet rendbelit

14 frttól elkezdve

24 óra alatt mérték szerint elkésziteni.

Továbbá tudatom, hogy a t. vásárlók **részletfizetési kedvezményben** is részeltetnek. (327) (3—6)

Vidékiek kivánságára mustrákkal szolgálhatok.

A t. cz. pártfogását kéri: **RÁNSBURG ADOLF.**

Alapos és gyors segitség minden gyomor- és altesti bajban szenvedőknek!

Az egészség fentartása legnagyobb részt a nedvek és vérnek tisztitása és tisztántartása, valamint a jó emésztésben rejlik.— Ezen czél elérésére a legjobb és leghathatósb szer

Dr. Rósa életbalzsama.

Dr. Rósa életbalzsama mindezen kivánatoknak a legtökéletesebben megfelel; ez az összes emésztési szervek munkásságát éleszti, egészséges és tiszta vért alkot és a testnek az előbbi erejét és egészségét viszszaadja.— Minden emésztési bajok, névszerint: **étvágyhiány, savanyu felböfögés, felpuffadás. hányás, gyomorgörcs, benyálkásodás, aranyer, a gyomor étkekkel való megterhelése** stb. ellen a legbiztosb és legjobbnak talált háziszer, mely magának a legrövidebb idő alatt kitünő hatása miatt általános elterjedést szerzett.

Egy nagy üveg 1 frt. Félüveg 50 kr.

Sok száz elismerő levél megtekintésre készen áll. Ez **életbalzsam** bérmentes megkeresések következtében utánvétel mellett mindenfelé szétküldetik.

Fragner B. urnak, Prága. Tiz év óta gyomorbajban szenvedtem, mely étvágyomat és álmomat elrablá s igen sok fájdalmat okoza, elhatároztam magamat az ön **Dr. Rósa-féle életbalzsamának** használására, melynek hatása nálam annyira kitünőnek bizonyult, hogy most teljesen jól érzem magamat, jóizüen eszem és alszom, melyért önnek köszönetemet nyilvánitom. Egyszersmind felkérem mellékelt 10 forintért számomra ismét — Dr. Rósa-féle életbalzsamából nagy palaczkokat küldeni.—

Rosenberg Chaim,

Galatz (Romania) Márcz. 7. 1878. ruhakereskedő.

Mélyen tisztelt Fragner ur!

Kérem szépen mellékelt 18 márkért ismételten Dr. Rósa-féle életbalzsamot küldeni. E balzsam kitünő gyógyszer étvágy tanuság, elsovinyodás és álmatlan éjek ellen. Egyének kikről orvosok lemondtak ez életbalzsam használata után megegészségesedtek és megerősödtek.— Postafordultávali szives elintézést várva vagyok alázatos szolgája.

Stolczenberg H.

Loos-Heinersdorf, Müncheberg mellett aug. 14. 1875.

Figyelmeztetésül. Kellemetlen félreértések kikerülése tekintetéből kérem a t. közönséget, **mindig Fragner gyógytárából került Dr. Rósa-féle életbalzsamot kérni,** mert tapasztalatom szerint némely helyen csak egyszerüen életbalzsamot árusitanak el, mely a **Dr. Rósa féle balzsamhoz** képest csak hatálytalan keverék.

A valódi Dr. Rósa-féle életbalzsam egyedül a főraktárból **Fragner B.** gyógytárából (Prága, 205—3.) kapható.

Budapesten: Török József gyógyszerésznél.

Kolozsvárt egyedüli raktár: **Wolff János** gyógyszerésznél.

Tordán: Gyógyszerész **Wolff Gábor** és **fiánál.**

Raktárak a birodalom majd minden gyógytárában, valamint Ausztria minden füszerkereskedésében vannak.

Minden gyógyszerész és kereskedő urak, kik Dr. Rósa életbalzsamából raktárt tartani óhajtanak, sziveskedjenek a fennirt **főraktárhoz** Prágába fordulni. (123) (10—18)

DR. RÓSA ÉLETBALZSAMA.

DR. RÓSA ÉLETBALZSAMA.

Prima laibachi savanyú káposzta és répa

25, 50, 100, 150 és 200 kilós hordókban jutányosan kapható (325) (2—3)

Moises, Charmatz és Neuwirth által Laibachban.

Stein János

magyar királyi egyetemi nyomd. könyvkereskedésében

Kolozsvárt

a magyar királyi egyetem összes tudomány-karánál használandó mindenféle

egyetemi tan- és segéd-könyvek

jutányos áron kaphatók.

Könyvjegyzékek a tudományos irodalom minden szakából ingyen és bérmentve.

Megjelent és **Kolozsvárt**

STEIN JÁNOS

m. kir. egyetemi nyomd.

könyvkereskedésében kapható:

A magyar királyság földrajza.

Ipariskolák és a népiskola felsőbb osztályai számára irta

Kiss Sándor

a kolozsvári polgári-, ipar- és felsőbb kereskedelmi iskolákban a földrajz tanára.

Ára 40 kr.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznál az ev. ref. főtanoda betüivel Kolozsvárt.

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundația pentru Școală - BCU Cluj-Napoca.